

культурні домінанти. – Мовознавство. – 2008. – № 2–3. – С. 208–221.

4. Добровольський Д.О. Вопросы языкознания. – 1997. – № 6. – С.37–48.

5. Іваненко В.І. Конототивна семантика назв осіб у синтагматичній зумовленості вибору. – Мовознавство. – 1996. – № 4–5. – С. 58–67.

6. Мюллер В.К. Великий німецько-український словник. – Київ: Чумацький шлях, 2007. – 792 с.

7. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше. – Київ: Либідь, 1993. – 765 с.

8. Филиппова Ю.В. Актуализация личностных характеристик коммуникантов в контексте диалога культур. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Серия 19. – 2008. – № 1. – С. 131–137.

9. Фразеологічний словник української мови: в 2-х т. – Київ: Наукова думка, 1999. (ФСУМ)

10. Bańko Mirosław. Słownik porównań. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2004. – 266 s.

11. Bartmiński Jerzy. Językowy obraz świata. – Lublin, 1999.

12. Chochralski Jan Antoni. Mały Słownik idiomatyczny polsko-niemiecki. – Warszawa: Wiedza powszechna, 1976. – 316 s.

13. Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives / G. Kristiansen, M. Achard. – Berlin–New York: Mouton de Gruyter. – 2006. – 499p.

14. Hornby A.S. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English. Fifth edition. – New York: Oxford University press., 1995.

15. Kopaliński Władysław. Słownik mitów i tradycji kultury. – 1997. – 1360 s.

16. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. – 840 s.

17. Wierzbicka Anna. Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne. – Lublin: Wyd-wo Marii Curie-Skłodowskiej, 2006. – 535 s.

18. Słownik frazeologiczny PWN z Bralczykiem. Elżbieta Sobol. – Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2008. – 590 s.

УДК 811.161.1:811.111

Т.В. Бобкова,

*Київський національний лінгвістичний університет,
м. Київ*

ДИСТРИБУТИВНІ ОЗНАКИ ЛЕКСЕМ НА ПОНЯТТЯ “КІЛЬКІСТЬ” В АНГЛІЙСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТАХ ОФІЦІЙНОГО СТИЛЮ

*У пропонованій статті здійснено аналіз дистрибутивних
ознак лексем на поняття “Кількість” на матеріалі англо-*

українського корпусу паралельних текстів офіційних документів. Встановлено спільні властивості сполучуваності аналізованих лексем.

The article deals with the concept of “Quantity” in parallel English – Ukrainian corpora. Common distributional features are found for the compared texts.

Мета пропонованого дослідження полягає у з’ясуванні дистрибутивних ознак лексем на поняття “Кількість” в англійських і українських текстах.

Більшість сучасних досліджень семантики слова традиційно розглядає поняття у системі мови. Для цього використовується матеріал дефініцій тлумачних, етимологічних, фразеологічних і словників синонімів. Витоки такого підходу до аналізу семантики слід шукати в методиці компонентного аналізу [6, с. 28].

Ідея щодо необхідності дослідження семантики через текстовий матеріал пов’язана з розумінням змінюваності значення залежно від часу, контексту та позамовних чинників. Саме тому, на думку Г. Шпербера, лінгвістичні роботи мають базуватися на дослідженні письмового мовлення і, зокрема, виділених з тексту сполучень слів [6, с. 14]. Ідеї Г. Шпербера щодо вивчення зв’язків слів у сполученнях знайшли своїх прихильників не тільки серед психолінгвістів (у дослідженнях асоціативних зв’язків слова), а й серед структуралістів. Так, розроблені статистичні методики доводять, що зв’язані за змістом слова часто зустрічаються у текстах на невеликій відстані й, навпаки, слова, що часто зустрічаються разом в осмисленому тексті зв’язані за змістом [11, с. 23; 3, с. 78]. Подібні роботи уможливають створення дескриптивної моделі семантичної системи мови [3, с. 78].

Сучасні текстоорієнтовані дослідження семантики зосереджуються на: 1) з’ясуванні кількісних ознак і їх зв’язку з концептами [1]; 2) встановленні статистичних ознак, таких як міра усталеності [10] й зв’язності словосполучень [7]; 3) розробці семантичної класифікації слів [5]; 4) способах розмежування значень багатозначного слова [6; 8]; 5) моделюванні семантики [9] та ін. У цьому розумінні застосування точних методів досліджень не є самоціллю, а сприяє опису структурних і якісних ознак мовних одиниць.

У пропонованому дослідженні застосовано **методи** дистрибутивного й кількісного аналізу. Можливість використання формального аналізу до вивчення семантичних явищ була обґрунтована в структурній лінгвістиці через виражений у мові зв’язок слів: формальний аналіз дозволяє виявити й описати відношення між словами незалежно від того, що спричинює ці відношення [11, с. 14-15].

Матеріал дослідження становить англо-український корпус паралельних текстів офіційного стилю. Зазначений корпус створюється в лабораторії комп'ютерної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету для лінгвістичних досліджень [2, с. 50]. Корпус являє собою зібрання текстів офіційних документів НАТО загальним обсягом у 565.481 тисяч слововживань: 298.017 тисяч в англійських текстах і 267.464 – в українських. Складовими корпусу є тематично однорідні, але різножанрові тексти: 1) офіційні документи НАТО; 2) дебати й 3) листи. До корпусу включено повні тексти документів, що забезпечило їх структурну й лексичну завершеність. На сучасному етапі в корпусі здійснено напівавтоматичне морфологічне кодування, укладено частотні словники словоформ і ведеться робота по вирівнюванню текстів оригінала й перекладу.

Пропоноване дослідження дистрибутивних ознак слів базується на формальних, а не понятійних одиницях, тому здається неможливим говорити про дистрибуцію концепта, оскільки концепт співвідноситься з групою понятійно споріднених слів, а не з конкретною лексемою. На позначення поняття “Кількість” в англійській мові вживаються здебільшого лексеми *number*, *quantity*, *amount*, які вважаємо ключовими, а в українській такими є *кількість*, *число*, *чисельність*.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

1. Укладання конкордансів з ключовими лексемами на позначення поняття “Кількість”.
2. Зіставлення дистрибутивних формул на матеріалі англійських і українських текстів.
3. Виявлення найуживаніших у цих текстах моделей.
4. Інтерпретація результатів дистрибутивного аналізу.

При укладанні конкордансів було враховано той факт, що діапазон слів конкордансів, укладеному на базі англійського тексту становить +/- 4, +/- 5 слів [10, с. 153-154]. У результаті опрацювання англійських текстів було вилучено 162 приклади вживання з ключовою лексемою *number* і 3 – з лексемою *quantity*, відповідно з українських текстів – 129 прикладів з ключовою лексемою *кількість*, 14 – з лексемою *число* і 22 – з лексемою *чисельність*. Кожен приклад може включати декілька моделей, наприклад, *the total number of allies*; *загальне число боєголовок*, тому дані про кількість прикладів і частоту вживання моделей розходяться.

За результатами аналізу конкордансів із списку прикладів були вилучені сполучення з лексико-граматичними омонімами (*which numbers approximately 20.000*), а також сполучення з аналізованими лексемами, вжитими в текстах на позначення інших значень: *in terms of number* (figure), *will cost a huge amount* (a sum of money), *у тому*

числі і т. ін. Зокрема, в останньому прикладі у *тому числі* (серед інших, між іншими) лексема *число* є десемантизованою. Для аналізу було використано тільки пари ключових лексем в обох мовах, тому до списку прикладів сполучуваності також не потрапили пари з різною частининомовною приналежністю лексем на позначення поняття “Кількість”, як наприклад: *be sure, an extraordinary amount has already been accomplished* – *Власне, зроблено надзвичайно багато*.

Зіставлення уживань у паралельних текстах виявило певні особливості розподілу аналізованих лексем за парами “оригінал – еквівалент”. Так, найбільший відсоток уживання становить пара *number* – *кількість* (76, 36 %), далі слідує пара *number* – *чисельність* (13, 33 %), *number* – *число* (8, 49 %) і *quantity* – *кількість* (1, 82 %).

Зазначені сполучуваності було представлено у вигляді дис-трибутивних моделей, тобто всі слова крім ядра записано знаками функціональних класів: N – іменник, займенник-іменник, кількісний числівник; V – дієслово та його форми; A – прикметник, займенник-прикметник, порядковий числівник; D – прислівник; Prp – прийменник. У даному дослідженні представлено ядерні й ад’юнктні сполучення аналізованих лексем. Ядерними є сполучення, в яких аналізовані лексеми є основними (позначені знаком **K** жирним), й від них залежать інші члени моделі. Ад’юнктними є сполучення, в яких аналізовані лексеми є залежними (знак K): *the implementation of a **number** (NPrpK), by improving the **quantity** (VK), are stored in a smaller **number** (VPrpK), helpful in a **number** of ways (APrp), rather than **quantity** (DPrpK); ціною **кількості** (NK), обмеження щодо **чисельності** (NPrpK), зменшивши **число** (VK), порівняйте з **числом** (VPrpK), друге за **чисельністю** (APrpK), незалежно від **кількості** (DPrpK)*. Результати кількісного аналізу ядерних й ад’юнктних сполучень представлено у Табл. 1.

Табл. 1.
Кількісні дані вживаності лексем

№	Моделі	Англійські лексеми		Українські лексеми		
		Number	Quantity	Кіль- кість	Число	Чи- сель- ність
1.	KN			117 (47, 17%)	12 (44%)	16 (38, 84%)

2.	КPrpN	150 (57, 69%)	1 (25%)	1 (0, 4%)	1 (4%)	2 (5, 26%)
3.	АК	21 (8, 08%)	1 (25%)	46 (18, 55%)	3 (12%)	2 (5, 26%)
4.	NK			44 (17, 74%)	1 (4%)	9 (23, 69%)
5.	NPrpK	23 (8, 85%)		7 (2, 82%)	5 (20%)	5 (13, 16%)
6.	VK	45 (17, 31%)		27 (10, 89%)	1 (4%)	4 (10, 53%)
7.	VPrpK	20 (7, 69%)	1 (25%)	2 (0, 81%)	3 (12%)	1 (2, 63%)
8.	APrpK	1 (0, 38%)		3 (1, 21%)		1 (2, 63)
9.	DPrpK		1 (25%)	1 (0, 4%)		
	Всього:	260 (100%)	4(100%)	248 (100%)	26(100%)	40 (100%)

Аналіз даних, наведених в Табл. 1, показує, що кожна з аналізованих лексем має певні особливості вживання в тексті. Однак, переважна кількість сполучень досліджуваних лексем в англійському тексті відповідає дистрибутивній формулі з іменним прийменниковим, а в українському – з безприйменниковим керуванням, що пояснюється типологічними відмінностями словозміни в системах цих мов.

Істотне переважання зазначених моделей сполучень в англійському й українському текстах пояснюється також семантичними особливостями поняття “Кількість”: це поняття використовується для зіставлення й характеристики реалій зовнішнього світу з погляду числа й величини, що в англійських текстах виражається за допомогою прийменника *of*, а в українських – формами родового відмінка.

Серед дистрибутивних ознак аналізованих лексем можна виділити такі властивості:

1. Найвищі показники уживаності лексеми *number* порівняно з іншими (*quantity, amount*) (у Табл. 1. виділено жирним шрифтом).

2. Найчастіша вживаність лексеми *кількість*, яка охоплює всі представлені в текстах моделі.

3. Найвища частота лексеми *кількість* у дистрибутивній формулі з залежним прикметником, структура якої дозволяє найкращим чином класифікувати предмети і явища зовнішнього світу з точки зору їх кількості: *невеликою кількістю, значною кількістю, переважною кількістю, попереднім числом, загальне число* (у Табл. 1. виділено жирним шрифтом).

4. Значний порівняно з лексемами *кількість* і *чисельність* відсоток уживаності лексеми *число* в прийменникових сполученнях з іменником або дієсловом у ядерній позиції (у Табл. 1. виділено жирним шрифтом). У даних випадках лексема *число* в сполученнях з прийменниками *до, з, у* вживається на позначення сукупності, групи осіб, предметів: *не належать до числа, з числа персоналу, з числа науковців, з числа депутатів, призначається з числа, обираються з числа, числом у 50.000*.

5. Найвищий порівняно з лексемами *кількість* і *число* показник уживаності лексеми *чисельність* у безприйменникових сполученнях з іменниками в ядерній позиції (у Табл. 1. виділено жирним шрифтом). Структура зазначених сполучень частіше використовується на позначення чисельного складу кого-/чого-небудь: *рівень чисельності, скорочення чисельності, зменшення чисельності, сили чисельністю, військ чисельністю, підрозділ чисельністю*.

Результати зіставлення дистрибутивних формул з аналізованими лексемами в англійському й українському текстах представлено в Табл. 2. Спільним у частоті аналізованих лексем в англійському й українському текстах є істотне переважання дистрибутивної формули з залежним іменником у формі множини або *Pluralia Tantum*: 133 приклади – в англійському й 130 – в українському текстах. В інших випадках залежний елемент виражено іменником розряду *Singularia Tantum*: на матеріалі англійського тексту – 4 приклади (*personnel* – 2, *production* – 2), українського – 14 (*особовий склад* – 8, *персонал* – 2, *зброя* – 1, *потенціал* – 1, *інформація* – 1, *техніка* – 1).

У такий спосіб у граматичних формах множини (або *Pluralia*

Tantum) виражається семантика зчислювальної кількості, яка є множинністю й виражається **числом**, а у формах однини (Singularia Tantum) – вимірна кількість або **величина**, яка описується у термінах “більше”, “менше”, “дорівнює”.

Табл. 2.
Зіставлення частот моделей в англійському
й українському текстах

№	Моделі	Англійський текст	Український текст
1.	KN		145 (46, 18%)
2.	KPrpN	151 (57, 2%)	4 (1, 27%)
3.	AK	22 (8, 33%)	51 (16, 24%)
4.	NK		54 (17, 2%)
5.	NPrpK	23 (8, 71%)	17 (5, 42%)
6.	VK	45 (17, 31%)	32 (10, 19%)
7.	VPrpK	21 (7, 95%)	6 (1, 91%)
8.	APrpK	1 (0, 38%)	4 (1, 27%)
9.	DPrpK	1 (0, 38%)	1 (0, 32%)
	Всього:	264 (100%)	314 (100%)

Аналіз даних, наведених у Табл. 2., показує що основні відмінності в частоті стосуються таких моделей, як:

а) **KN** – найвища частота цієї моделі в українському тексті 145 (46, 18%) та її відсутність в англійському;

б) **KPrpN** – найвищий показник її частоти в англійському тексті 151 (57, 2%) й незначний 4 (1, 27%) – в українському;

в) **AK** – майже вдвічі вища частота моделі в українському 51 (16, 24%) ніж в англійському тексті;

г) **NK** – відсутність безприйменникових моделей в англійському тексті;

д) **VPrpK** – значний показник частоти порівняно з даними українського тексту.

Основні відмінності показників частот різних за структурою моделей пояснюються такими загальними причинами, як типологічні відмінності аналізованих мов й особливості перекладу. Так, типологічні відмінності мов пояснюють: 1) структурні особливості керування іменником: оскільки безприйменникові сполучення з іменником неможливі в англійській мові, тому їм відповідають прийменникові моделі (пункти а), б), г), д)) і 2) широке використання в англійських текстах можливостей дієслівних форм, таких як герундій, який українською мовою перекладається як віддієслівний іменник – *increasing the number* – зростання кількості, *raising the number* – збільшення кількості, *tabling the number* – висування кількості.

Проведене дослідження дистрибутивних ознак лексем на поняття “Кількість” в англійських і українських текстах офіційного стилю дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Існує зв'язок між кількістю вживання лексеми в тексті й кількістю дистрибутивних формул з цією лексемою.

2. Найчастотніші лексеми ширше представлені в ядерних позиціях сполучень ніж в ад'юнктивних.

3. Найчастотнішим ядерним сполученням для аналізованих мов є керування залежним іменником у формі множини (або *Pluralia Tantum*) на позначення числа й іменником *Singularia Tantum* – на позначення величини.

Література

1. Андреева Е.Г. Параллельный корпус в сопоставлении концептов / Материалы III Международной научной конференции “Прикладная лингвистика в науке и образовании”. – Санкт-Петербург, 2006. – С. 12-14.

2. Бобкова Т.В., Гриднева Л.М., Лебедев К.М., Перебейнос В.И. Принципы кодирования частей речи в англо-украинском корпусе параллельных текстов документов НАТО/ Труды международной конференции “Корпусная лингвистика – 2008”. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 50-55.

3. Гиндин С.И. Опыт статистической реконструкции семантики поэтического идиолекта по корпусу связанных текстов / Автоматическая обработка текстов методами прикладной лингвистики. Материалы Всесоюзной конференции. – Кишинев, 1971. – С. 77-79.

4. Кустова Г.И. Электронный словарь степенной сочетаемости на базе Национального корпуса русского языка / Труды международной конференции “Корпусная лингвистика – 2008”. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 229-239.

5. Кустова Г.И., Тулдова С.Ю. Национальный корпус русского языка: семантические фильтры для разрешения многозначности глаголов / Труды международной конференции “Корпусная лингвистика – 2008”. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 240-252.

6. Левицкий В.В. Семасиология. Винница: Нова Книга, 2006. – 512 с.

7. Митрофанова О.А. О решающем правиле для определения устойчивости и связанности сочетаний слова/ Материалы IV Международной научно-практической конференции “Прикладная лингвистика в науке и образовании”. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 123-128.

8. Митрофанова О.А., Ляшевская О.Н., Паничева П.В. Эксперименты по статистическому разрешению лексико-семантической неоднозначности русских имен существительных в корпусе / Труды международной конференции “Корпусная лингвистика – 2008”. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 284-293.

9. Некипелова И.М. Проблемы моделирования семантики слова в базах данных/ Труды международной конференции “Корпусная лингвистика – 2006”. – Санкт-Петербург, 2006. – С. 298-302.

10. Хохлова М.В. Автоматизированные методы вычисления устойчивости двухсловных сочетаний в тексте / Материалы III Международ-

ной наукой конференции “Прикладная лингвистика в науке и образовании”. – Санкт-Петербург, 2006. – С. 153-157.

11. Шайкевич А.Я. Распределение слов в тексте и выделение семантических полей/ Иностранные языки в высшей школе. Вып. II. – М.: Росвузиздат, 1963. – С. 26-31.

УДК 070.41:028.02:81'44

К.В. Бойчук,

Національний університет “Острозька академія”,
м. Острог

МОВА ГАЗЕТНИХ ТЕКСТІВ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ЧИТАЧА

У поданій статті розглядаються характерні риси лексичного складу газет, зумовлені їх стилістичними особливостями. Здійснюється аналіз використання цих рис у текстах канадських газет та їх впливу на читача. Також прослідковується відповідна реакція публіки.

This article deals with characteristic features of newspaper vocabulary that are conditioned by its stylistic peculiarities. The use of these features in Canadian periodicals as well as their impact on reader is studied. Moreover, the reaction of public to them is taken into consideration.

Газетні публікації, поряд з Інтернетом та теленовинами, є одним з найпоширеніших джерел повідомлення інформації, якими користується суспільство. З їх допомогою можна дізнатися про останні події, що відбуваються в межах міста, країни, міждержавного простору. Таким чином, друковані ЗМІ висвітлюють новини різного рівня значущості.

Останнім часом все помітнішим стає інтерес до газетних статей не лише лінгвістів, а й психологів. Це, в основному спричинене лексичними змінами у структурі тексту та відповідною реакцією на них читачів. В цій статті ми маємо за мету розглянути окремі зміни мови газет та їх вплив на свідомість та дії читачів, тобто одержувачів повідомлення. За основу аналізу було взято публікації 2007-2008 років у канадських періодичних виданнях місцевого (“Vegreville Observer”, “News Advertiser”) та провінційного рівня (“Edmonton Sun”, “Edmonton Journal”).

Тексти ЗМІ становлять особливу сферу для функціонування мови, в якій відбуваються процеси, що не тільки відбивають мовленнєву